

**PRECEPTE ALE STUDIILOR LUI S. FREUD
DESPRE FENOMENELE CULTURII SPIRITUALE**

Valeriu PARNOVEL, *lect. sup. univ., Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Abstract: *The given article deals with the principles used by S. Freud in the study of the phenomena of spiritual culture as a methodological basis. As a rule, this aspect is shadowed by his extravagant solutions and lead to one sided representation of the study mentioned above.*

Keywords: *divine approach, mystique, irrational, philosophical speculation, scientific-materialistic explanation, deterministic, monistic.*

În ultimele trei secole în filosofie și în științele socio-umanistice decurg în mod activ procese de căutare a metodologiei apte pentru cercetarea dezvoltării spirituale atât a societății în întregime, cât

și pe sectoarele ei în parte. O asemenea tentativă a fost efectuată și de S. Freud. Ca atare, el este renumit prin faptul că a implementat în psihologie o doctrină originală despre structura triplă a psihicului uman, propunând, concomitent, și o variantă extravagantă a relațiilor dintre nivelurile lui. Modul de abordare menționat, elaborat pentru psihologie, a fost extins de Freud asupra societății pentru interpretarea unui șir de fenomene ale culturii ei spirituale, fapt ce a provocat o critică justificată și bine cunoscută. Totodată, studiile freudiene despre fenomenele culturii spirituale inițiază o modalitate nouă de interpretare și o direcție corespunzătoare de cercetări, denumită mai târziu de istoricii creației lui, psihanalitică. Printre cei care și-au adus aportul în răspândirea și aprofundarea ei sunt nume notorii, precum K. Jung, A. Adler, E. Fromm, H. Marcuse, E. Erikson etc. (Erikson 2001: 1, Marcuse 1996: 3). În ultimele decenii, asemenea direcție de studii investigatorii o semnifică deja printr-un termen special, *psihanaliză culturală* (Mascino 2000: 4). Intervențiile lui Freud cuprind un cerc larg de fenomene social-culturale (arta, știința, filosofia, religia, literatura, psihologia maselor ș.a.) și au fost efectuate un timp destul de îndelungat. Primele probe datează cu anii '90 ai sec. al XIX-lea, iar ultimele s-au efectuat către sfârșitul anilor '30 ai sec. al XX-lea (*Moise și religia monoteistă*, 1939). La baza acestor studii este plasată analogia că fenomenele spirituale ale societății pot fi identificate cu cele ale personalității, deoarece, conform viziunii lui Freud, rolul culturii coincide pe deplin cu cel al conștiinței. Din punctul respectiv de vedere, acest fapt face aplicabil tezele psihologice despre structura triplă a psihicului și a relațiilor dintre nivelurile lui pentru tratarea fenomenelor spirituale ale societății. Totodată, aceste studii servesc istoricilor creației lui Freud în calitate de fundament pentru a releva linia de transformare a ideilor lui pur psihologice într-o orientare filosofică sau de regenerare a freudismului științific în fenomen deja filosofic.

Este evident faptul că viziunile menționate au provocat polemici aprinse și îndelungate, fiind, pe bună dreptate, negative prin conținutul lor. Cauza estimării respective este extrapolarea problematică a abordării controversate, caracterul științific discutabil al concepției freudiene în general și a ideilor ei de bază, în special. Soluția elaborată este într-adevăr neordinară, stridentă și discutabilă. Dar toate aceste evaluări lasă într-un con de umbră aspectul metodologic al investigației întreprinse, abat atenția de la el. Pentru a plasa aspectul nominalizat în prim plan și a ieși din limitele evaluării negative univoce se consideră că este necesar de a ne axa pe elucidarea premiselor cercetării psihologice freudiene. Ele au fost conturate de autor în opera sa de sinteză *Introducerea în psihanaliză, Prelegerea a 35-a* (Freud 2009: 2). În imaginea noastră, examinarea premiselor menționate va contribui la clarificarea unui șir de conținuturi metodologice, cum ar fi: abordările de acest gen răspândite în perioada dată, atitudinea cercetătorului în cauză față de ele, viziunea metodologică freudiană de soluționare și succesivitatea realizării ei. Cum s-a menționat, elucidarea materialelor nominalizate va permite de a evita caracterul categoric al evaluării negative a studiului lui Freud răspândite în literatura de profil, de a trage anumite învățăminte din experiența de cercetare remarcată, în general, de a pătrunde mai profund în abordarea freudiană a fenomenelor spirituale ale societății.

Premisele de cercetare conturate de Freud sunt firești și clare: caracterul științific și rațional al cunoașterii psihologice, orientarea spre certitudine și temeinicie, determinismul (cauzalitatea), monismul, respingerea categorică a divinității, a misticului, a iraționalului, a speculației filosofice în abordarea fenomenelor psihicului și spiritualului. Aceste orientări elementare și, concomitent, fundamentale indică, în mod vădit, la spiritul tradițiilor materialismului științific clasic, în care s-a format savantul și cărora s-a conformat strict. În acest context, S. Freud se prezintă ca un fiu fidel al sec. al XIX-lea, secol al marilor descoperiri științifice, al stimei pentru experiment și experiență, al dezinerii psihologiei de filosofie, a disprețului față de filosofia speculativă. Poziția freudiană de examinare este de orientare materialistă, fiind formulată de el în mod laconic și destul de limpede: „... spiritul și sufletul sunt în mod exact în același fel obiecte ale cercetării științifice ca oricare lucruri străine omului” (Freud 2009: 688). Prin urmare, în viziunea fondatorului psihanalizei, psihicul corespunde în totalitate parametrilor sus-numiți. Ce-i drept, extinderea viziunii psihologice freudiene asupra formațiunilor culturii nu este susținută prin experimente corespunzătoare, ci se bazează pe analogii, fapt ce contrazice în mod evident orientările proprii, respectate de el în psihologie și psihiatrie. Extinderea respectivă este bazată pe simpla analogie că cultura și conștiința posedă un caracter normativ asemănător (idealuri, cerințe, interdicții etc.), fapt ce, în opinia lui Freud, permite a le trata în lumina viziunilor novatoare despre psihic, ca cenzori ai conștientului. Desigur, extinderea respectivă, fiind

insuficient fundamentată și îmbinată cu asemenea teze, provoca, în mod firesc, controverse și recuzări. Totuși, Freud nu poate fi acceptat în mod necondiționat sau respins în mod univoc și categoric. El a întredeschis o realitate spirituală nouă, profundă și imensă – *inconștientul*, doar a palpat factura cu trei niveluri ale psihicului uman, a presupus relațiile și conexiunea dintre ele, a avut îndrăzneala să întreprindă căutarea unor probe similare în societate. Prin urmare, Freud a pus începutul investigației sistematice a psihicului ce posedă trei niveluri, a făcut primii pași pe *terra incognita* respectivă, plasându-se, totodată, ca și în explicațiile *conștientului*, pe poziții realiste, științifice, deterministe, respingând din start fantasticul, divinul, misticul, speculația filosofică. Însă, soluțiile înaintate de Freud – eroticul și agresivitatea – pot fi și trebuie percepute mai mult ca presupuneri inițiale și naive. Într-adevăr, dacă îngrijorările sexuale pot fi firești pentru unele persoane aparte, apoi a atribui asemenea stare societății în întregime constituie o exagerare naivă. Astfel, adevăratele soluții rămân probleme ale cercetărilor ulterioare, îndelungate și minuțioase, dar premisele de abordare a unui asemenea domeniu deja au fost conturate de el. Or, se poate conchide că soluțiile freudiene sunt discutabile, pe când premisele lor rămân certe și incontestabile.

Tratarea lui Freud a psihicului conține suficiente puncte vulnerabile, care au fost identificate în literatura științifică și sunt bine cunoscute. În lucrarea de față se întreprinde însă încercarea de a trage unele învățăminte din experiența metodologică freudiană de cercetare a fenomenelor social-spirituale. Freud-investigatorul se deosebește prin faptul că acordă multă atenție problemelor de ordin metodologic. Cum deja am menționat, abordarea neștiințifică (religioasă, mistică, fantastică) sau speculativ filosofică atât a fenomenelor psihologice, cât și a celor social-spirituale, este exclusă din start de Freud în mod categoric. Convingerea lui fermă în aplicabilitatea deplină a abordării materialist-științifice, moniste, deterministe (cauzaliste) a fenomenelor psihologice (inclusiv și celor social-spirituale), însoțită de obținerea rezultatelor pozitive, inspiră încredere. Ordinea ce persistă în metodologia freudiană în procesul examinării fenomenelor spirituale ale societății poate fi luată drept exemplu.

În încheiere, trebuie de remarcat faptul că abordarea lui Freud, în pofida soluțiilor contestabile, fără îndoială, a avut o rezonanță metodologică pozitivă. Tentativa freudiană a regenerat problema ce există în filosofie de veacuri și reprezintă un subiect de principiu pentru ea: „Poate oare materialismul explica în mod adecvat spiritul uman?” Referindu-se la acest subiect, I. Kant a exprimat în mod categoric și univoc opinia comună pentru multe generații de filosofi: „Materialismul niciodată nu poate fi aplicat în calitate de principiu pentru a explica natura spiritului nostru” (Кант 1966: 5, 236). Așadar, în comparație cu o asemenea reprezentare și atitudine, S. Freud formulează într-un mod explicit și afirmativ contrariul, oferind, totodată, un exemplu de abordare materialist-științifică demnă de urmat.

Bibliografie:

1. Erikson, Eric, H., *Psihanaliză și istorie: Tânărul Luther*, București, Editura Trei, 2001.
2. Freud, S., *Prelegerea a 35-a: Despre o concepție despre lume*, în Freud, S., *Opere esențiale*, vol. I-XI, București, Editura Trei, 2009, vol. I, *Introducere în psihanaliză*, p. 687-715.
3. Marcuse, H., *Eros și civilizație: O cercetare filosofică asupra lui Freud*, București, Editura Trei, 1996.
4. Mascino, Patric Di, *Freud după Auschwitz: Psihanaliză culturală*, Timișoara, Editura AMARCORD, 2000.
5. Кант, И., *О вопросе, предложенном на премию Королевской Британской академии наук в 1791 году, Какие действительные успехи сделала метафизика в Германии со времени Лейбница и Вольфа?*, в Кант, И., *Сочинения*, В 6 т., Т. 6, Москва, Издательство Мысль, 1966, с. 177-256.